

Situační determinanty prosociálního chování

KDY LIDÉ POMOHOU?

Marie Vašíčková
(173692)

Eliška Večeřová
(136235)

Osobní determinanty

Rozlišujeme 3 osobní determinanty prosociálního chování:

- ✓ osobnostní rozdíly
- ✓ genderové rozdíly
- ✓ lidské nálady

Abychom více porozuměli tomu, proč lidé pomáhají, musíme si také uvědomovat sociální situaci, ve které se tito lidé nacházejí.

Situační determinanty

Mezi situační determinanty můžeme řadit:

- A.** Prostředí (město x venkov)
- B.** Počet přihlížejících
- C.** Povahu vztahů (blízké x směnné)

A. Prostředí: MĚSTO versus VENKOV

- Mnohé výzkumy zkoumaly pravděpodobnost pomoci v oblastech malých a velkých měst.
- Výsledkem bylo, že *lidé na venkově jsou ochotni více pomoci než lidé ve městech.*
- Existuje hned několik vysvětlení:

A. Prostředí: MĚSTO versus VENKOV

1. Vyrůstání v malých městech a na venkově posiluje altruistické chování, zatímco vyrůstání ve velkoměstě toto chování potlačuje.

Pomoc může být nabídnuta i ve velkoměstě, ale s velkou pravděpodobností pomůže člověk, který vyrůstal na venkově.

A. Prostředí: MĚSTO versus VENKOV

2. Jinou alternativu nabízí Stanley Milgram se svou **teorií městského přetížení (Urban Overload Hypothesis)**:

Obyvatelé města jsou neustále vybízeni k nějaké pomoci, a proto se tomu přirozeně brání. Kdybychom ale tyto obyvatele umístili do klidnějšího, méně stimulujícího prostředí, pomohli by stejně jako ostatní. K teorii městského přetížení se připojuje také fakt hustoty osídlení. Čím větší hustota osídlení, tím menší ochota pomoci.

B. Počet přihlížejcích (efekt přihlížejcích)

Efekt přihlížejcích (The Bystanders Effect)

ukazuje, jak počet okolních osob může ovlivnit naši pohotovost v naléhavých situacích.

S rostoucím počtem přítomných osob se projevuje negativní efekt snížení míry přijímané odpovědnosti k zásahu do situace.

Ve skupině se zpravidla dívá jeden na druhého, aby zjistil, jak se chovají ostatní. Pokud jsou tito lidé klidní, jedinec vynese závěr, že tato situace nevyžaduje jeho zásah.

B. Počet přihlížejících (efekt přihlížejících)

Příkladem může být případ Kitty Genovese, která byla v roce 1964 napadena velmi brzy ráno po tom, co se vracela z noční směny. Volala o pomoc, ale nikdo z okolních domů se o nic nepokusil, až po chvíli jeden člověk zavolal z okna. Násilník odběhl, ale za chvíli se vrátil, dívku znásilnil a nakonec zabil. Celou dobu volala o pomoc. Nikdo z okolních domů nezasáhl přímo a po půl hodině byla zavolána policie.

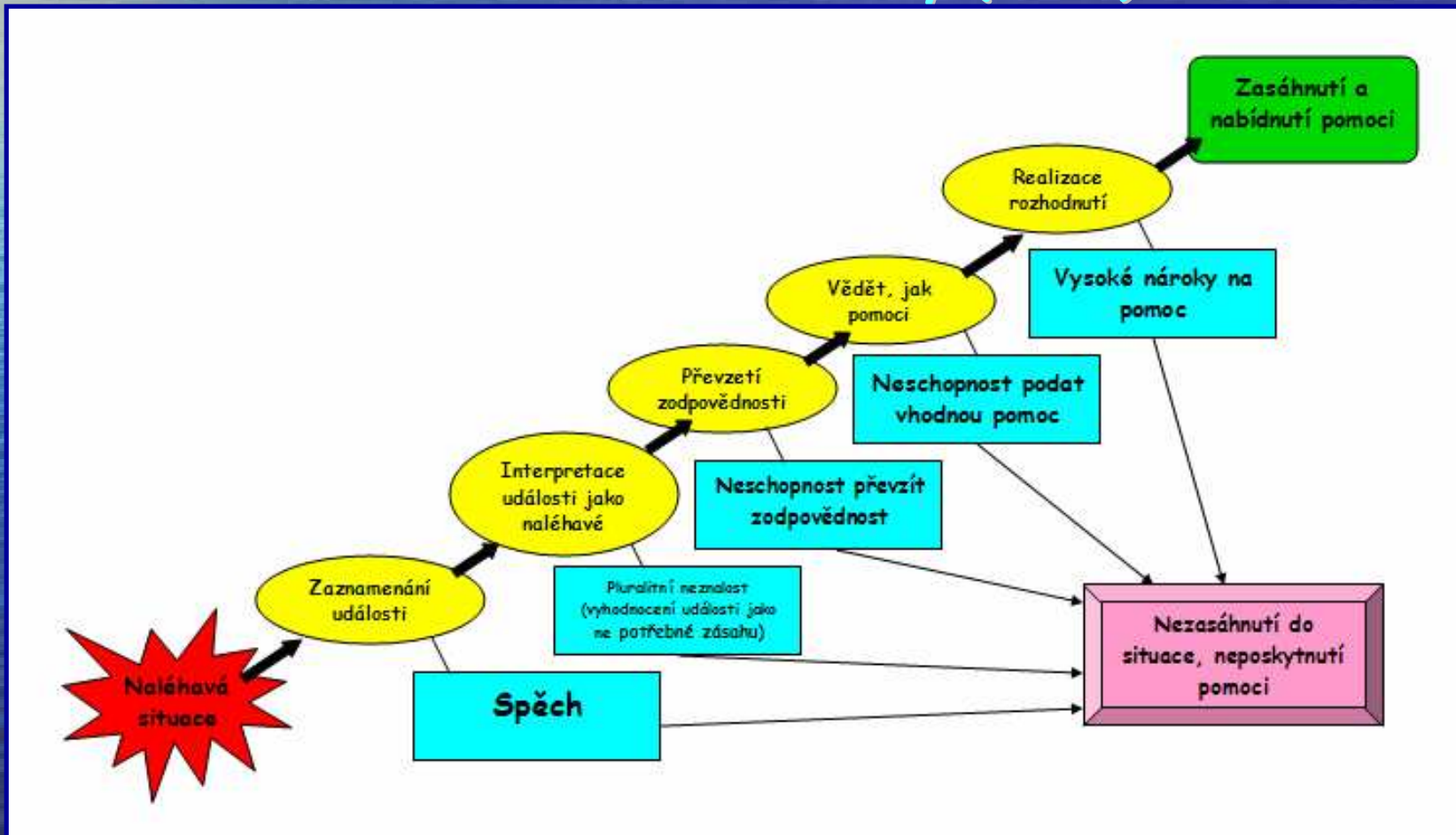
Pětikrokový model pomoci (Bystender intervention decision tree)

Latané a Darley (1970) tvrdí, že lidé prochází pěti kroky, během kterých se rozhodne, zda dojde k vykonání pomoci nebo ne.

Jednotlivé kroky na sebe navazují a pro poskytnutí pomoci jsou všechny potřebné .

Pětikrokový model pomoci (Bystander intervention decision tree)

Pětikrokový model pomoci
(Bystander intervention decision tree)
autorů Latané a Darley (1970)

Pětikrokový model pomoci (Bystender intervention decision tree)

1.krok: Zaznamenání události

- Aby člověk pomohl, musí si nejdříve všimnout, že se někdo dostal do situace, ve které pomoc potřebuje .
- Úplně obyčejné věci (např. spěch do práce) mohou někdy znemožnit zaznamenání takovéto situace.

Darley and Batson (1973) ve svém výzkumu zjistili, že studenti, kteří spěchali na přednášku, méně často nabídlí pomoc zdánlivě zraněnému a nařikajícímu studentovi než ti, kteří nikam nespíchali.

Pětikrokový model pomoci (Bystender intervention decision tree)

2.krok: Interpretace události jako naléhavé

- Když si nejsme jisti vyhodnocením situace, druzí nám pomáhají interpretovat realitu, jsou zdroji informací o tom, co se děje.
- Když se ostatní chovají jako by se nic nedělo, vyhodnotíme tuto situaci také jako nedůležitou.
- Mluvíme zde o **fenoménu pluralitní neznalosti (pluralistic ignorance)**: Lidé ve skupině jsou ve stavu pluralitní neznalosti a spoléhají se na to, co dělají ostatní. Navzájem se přesvědčují, že se nic nestalo.

Toto bylo demonstrováno ve výzkumu, ve kterém účastníci seděli v pokoji, do kterého byl průduchem vypouštěn bílý kouř. Čím více lidí bylo v pokoji, tím méně tím menší byla pravděpodobnost, že někdo bude hledat pomoc, ale také trvalo déle, než tak učinil.

Pětikrokový model pomoci (Bystender intervention decision tree)

3.krok: Převzetí zodpovědnosti

- Dalším nezbytným krokem vedoucím k pomoci je přijetí zodpovědnosti.
- Když se u situace vyskytuje mnoho svědků, objevuje se tzv. **rozptyl zodpovědnosti (Diffusion of responsibility)** - fenomén, při kterém se pocit vlastní odpovědnosti zmenšuje se zvyšujícím se počtem svědků naléhavé situace.

Latané a Darley (1968) zinscenovali záchvat na studentské ubytovně. Předmětem pozorování byl člověk, který měl tento záchvat slyšet z vedlejší místnosti. Výsledkem bylo zjištění, že když si lidé myslí, že jsou jedinými svědky této události, většina z nich pomůže okamžitě a všichni pomohou v několika minutách. Když si myslí, že to slyší ještě někdo jiný, tedy jsou přítomní dva, jeho rozhodnutí pomoci je pomalejší. Když si myslí, že existují další čtyři svědci, odhodlat se k akci o to pomalejší.

Pětikrokový model pomoci (Bystender intervention decision tree)

4.krok: Vědět jak pomoci

- I když jsou všechny předchozí kroky splněny, člověk nebude schopen někomu v naléhavé situaci pomoci, jestliže nebude vědět jak má zasáhnout.
- Pokud člověk neví, jaký druh pomoci dát, zůstane nejspíše v této situaci bezmocný.

Představte si, že jednoho letního horkého dne uvidíte na ulici zkolabovat ženu. Nikdo další v okolí není, takže rozhodnutí je na vás. Jak zasáhnete? Má žena infarkt? Nebo snad úpal ze slunce? Zavoláte záchranku nebo ji zanesete do stínu?

Pětikrokový model pomoci (Bystender intervention decision tree)

5.krok: Realizace rozhodnutí

- I když člověk ví, jaký druh pomoci má poskytnout, může se rozhodnout nezasáhnout. Cítí se neoprávněný takto učinit nebo má obavy z rizik, které by se díky tomuto zásahu vyskytly.

Zpátky ke zraněné ženě - ačkoliv už víte, že má infarkt a nutně potřebuje záchranku, možná nezasáhnete, protože:

- nevíte, jak záhranku zavolat
- bojíte se, že ze sebe uděláte „blba“ pokud se nejedná o infarkt
- bojíte se, že uděláte věci ještě horšími než jsou
- bojíte se, že se nějakým zásahem sami ocitnete v nebezpečí

Pětikrokový model pomoci (Bystender intervention decision tree)

Shrnutí

- Z předchozích pěti kroků vyplývá:
Pokud budete mít nehodu na kole a uvidí to mnoho lidí, nekřičte:
„Pomůže mi prosím někdo?“ Raději si vyberte jednu osobu a oslovte ji:

“Prosím, vy v tom modrém tričku a s brýlemi - můžete mi prosím pomoci a zavolat 112?”

Takto s největší pravděpodobností dostanete pomoc rychleji.

C. Povaha vztahů: BLÍZKÝ versus SMĚNNÝ

- Velká část výzkumů prosociálního chování je zaměřena na pomoc mezi neznámými lidmi.
- Lidé si v každodenním životě nejčastěji pomáhají v okruhu nejbližších osob (rodina, milenci, blízcí přátelé).
- Co určuje, zda lidé poskytnou pomoc v těchto typech vztahů?

C. Povaha vztahů: BLÍZKÝ versus SMĚNNÝ

- **Blízký vztah (communal relationship)** je takový, ve kterém je primárním zájmem dobro druhých, uspokojení jejich přání a potřeb. Tyto vztahy bývají např. mezi členy rodiny, blízkými přáteli či milenci.
- **Směnný vztah (exchange relationship)** je vztah je veden spíše počtí a rovností, vyvážeností nákladů (costs) a zisků (rewards). Tyto vztahy jsou typické mezi neznámými nebo jen málo známými lidmi.
- Můžeme říci, u obou typů vztahů jsou důležité odměny, ovšem jejich podoby se významně liší.

C. Povaha vztahů: BLÍZKÝ versus SMĚNNÝ

- Ve směnných vztazích očekáváme brzké oplacení naší laskavosti.

Když ukážu kolegovi v práci, jak se používá e-mail, očekávám, že mi příští týden ochotně pomůže s novým faxem.

- S tím souvisí i **Negative-relief state hypothesis**, která předpokládá, že lidé pomohou někomu jinému jen v případě, když z této pomoci očekávají **okamžité krátkodobé výhody (immediate short-term benefits)**.
- Když se lidé mezi sebou dobře znají (v blízkých vztazích), jsou orientovaní spíše na **dlouhodobé výhody (long-term benefits)** než na ty krátkodobé.

Když za matkou, která se chystá přečíst si u kávy noviny, přijde její malá dcerka s tím, že chce přečíst pohádku, matka nejspíše odloží noviny a pohádku jí přečte. Dá tak přednost dlouhodobé odměně (z dcery vyroste chytrá žena) před krátkodobou (vypití teplé kávy a přečtení novin).

C. Povaha vztahů: BLÍZKÝ versus SMĚNNÝ

Studie M. Clarka a spol. (1988) se zaměřila na rozdíly v poskytnutí pomoci blízkým lidem a neznámým lidem.

V jedné skupině byly páry složené z lidí, kteří se dobře znali a v druhé skupině páry složené z cizinců.

Vždy jedné osobě v páru bylo řečeno že:

- v prvním případě světlé blikání na stěně znamená, že jejich partner potřebuje pomoc s úkolem
- ve druhém případě, že blikání znamená, že jejich partner velmi dobře splnil úlohu, za kterou budou oba odměněni

Výzkumníci sledovali jak často se lidé budou dívat na světla, podle toho, co právě signalizují.

Výsledky: Osoby v párech tvořených cizinci (směnných vztahy) se častěji dívali na světlo, které signalizovalo splněnou úlohu a odměnu. Naopak v přátelských párech se lidé častěji dívali na světlo, když signalizovalo že jejich partner potřebuje pomoc.

C. Povaha vztahů: BLÍZKÝ versus SMĚNNÝ

- Z této studie (a mnoha dalších) vyplývá, že obecně máme větší snahu pomoci přátelům nežli cizincům.
- Existuje však výjimka: výzkum A. Tessera (1988) o zachování sebeúcty (self-esteem maintenance) ukazuje, že jedná-li se o oblast, která je pro nás velmi důležitá, máme tendenci pomoci spíše cizinci, než blízkému příteli.

Představte si, že vaším největším snem je stát se doktorem a bojujete se dvěma dalšími lidmi o to, aby jste se dostali se na medicínu - s vaším přítelem a neznámým chlapcem. Oba vás poprosí o poznámky z přednášek, které zameškali. Podle výzkumu A. Tessera (1988) budete spíše chtít pomoci neznámému chlapci, než svému příteli. Proč? Protože více bolí vidět blízkého přítele lépe uspět v oblasti, která je pro vaše sebehodnocení velmi důležitá.

Použitá literatura

Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R.M (2004).
Social psychology. New Jersey, Prentice-Hall:
Chapter 11 (398-408).